Saġġ fuq Diaspora ta' Albert Marshall

DANIEL MASSA

L-organizzaturi stednuni nitkellem fuq "xi aspetti postmoderni f'*Diaspora* – Poeżiji 1967–1996." L-Awtur? Tafuh, . . . iżda mhux importanti tafuhx jew le jekk se nitkellmu fuq l-element postmodern. Kif jinqata' l-Postmodern mill-Klassiku u l-Modern? Nagħtu daqqa t'għajn lejn id-differenzi. X'għandna fil-postmodern?

- *Antiforma* flok *Forma*
- *Kumbinazzjoni* flok *Disinn*
- *Tifrix* flok *Ċentrar*, tiknes 'il barra lejn il-periferija flok tmexxi lejn iċ-ċentru.

Bħala konsegwenza x'jiġri fil-poeżija postmoderna? Jiġri bosta drabi li *Orpheus* – li jirrappreżenta l-poeta – jitqatta' biċċa biċċa u l-partijiet ta' ġismu jitferrxu ma' l-erbat irjieħ. *It-Tifrix* joħloq *Diaspora*

Mela x'għandna fit-*text* imsejjaħ *Diaspora?* Bħalma jagħmel Roland Barthes nisħaq fuq element ieħor postmodern: l-*iscriptible [writerly] flok il-lisible [readerly] text.* Nisthajjel ilkoll tafu kif dan ġiegħel kritiċi postmodernisti jħabbru. Il-Mewt ta' l-Awtur l-idea li t-*text* huwa *Orfni.*

Ejjew neżaminaw *Diaspora* bħala Text *Scriptible / Writerly* li jistieden il-qarrej ma jibqax passiv iżda jipparteċipa attivament fil-produzzjoni ta' Fehma/ Meaning /Sens, iktar minn sens wieħed, sensi multepliċi. X'għandna neżaminaw?

Osip Brik, il-fundatur tal-moviment *Opojaz*, jaqbel li t-text huwa orfni. Iżid li poeti jew figuri letterarji ma jeżistux jew m'għandhomx jeżistu. Teżisti poeżija u teżisti letteratura . . . għalhekk għandek tevalwa l-Inventiva, l-Intelliġenza u "L-Isfamiljarizzar tal-Lingwa" li teżisti f'kull damma ta' kliem u f'kull poeżija.

Trid titgħallem tixref minn angolu jew angoli differenti, tikteb u tifhem b'mod ġdid. Victor Shklovsky [Art as Technique, *Russian Formalist Criticism 1965*] juri kif wisq drabi karatteristika fit-teknika ta' l-Arti postmoderna ddaħħal elementi strambi biex tisfamiljarizza l-oġġett – titbiegħed mill-"viżjoni komuni", mgħammda u aċċettata mill-kommunità, biex iżżid id-diffikultà tal-fehma biex b'hekk ittawwal il-proċess tal-perċezzjoni – għax it-tħaddim fit-tul tal-perċezzjoni fi spazji usa' jista' jsir għan estetiku fih innifsu.

Xi tfisser tisfamiljarizza oġġett, xbiha, simbolu, kunċett jew taħdit? Ngħidu aħna *Diaspora* xi drabi konxjament titbiegħed minn Master Code aċċettat/ impost mill-komunità biex timxi lejn modi ġodda kif tara u tiddeskrivi. Dawn il-modi spiss jinvolvu l-użu tal-vjolenza verbali. It-("trabokk tal-kliem") f'"Matmura Morta" mhux biss jaljena l-kittieb iżda drabi jonsob biex joftoq jew iċarrat it-*text/ pitirross*: ("dekostruzzjoni awdjoviżiva ta' dan it-test insinifikanti.") Wara kollox, kif jgħid Roman Jakobson, "Il-poeżija [bħala *genre*] tikkommetti vjolenza fuq il-lingwa ta' kuljum".

Fil-każ ta' *Diaspora* xi daqqiet il-vjolenza fil-kliem teħodha kontra ċ-ċentru morali aċċettat mill-komunità: F' "Manifest" iċ-ċentru morali jsir il-mira ta' ġebel mitfugħ:

u qtajtha
li la ngħix fi kristu
u anqas f'mammona
la ngħix eternità
u anqas ftit

qtajtha nkun biss
intifada kontra ċ-ċentru
għal-lum

mandatum amorali
xewka f'sorm kulħadd.

Il-paradoss hu li hawn ix-xewka qiegħda tintuża favur il-"golden mean" l-*ariston metron* tal-Griegi li twassal għall-għerf u t-tolleranza. L-Intifada/attakk fuq iċ-ċentru hija l-karatteristika ta' xi poeżija postmoderna jibda mid-*Dadaizmu* ta' Louis Aragon, Andre Breton u Paul Eluard minn żmien l-ewwel gwerra sal-lum. Jacques Derrida anzi sostna li ċ-ċentru li konna nimmaġinaw jibbilanċja, jorjenta u jorganizza kull struttura ma jeżistix – ċentru ta' sikurtà ta' l-istrutturaliżmu klassiku u modern mhux ħlief "funzjoni filosofika". [*Structure, Sign and Play in the Discourse of the Human Sciences. Ara Lodge p. 108ff]*

Jekk iċ-ċentru jiddiżintegra, x'jiġri? W.B. Yeats fl-1929 fil-poeżija apokalittika "The Second Coming" isostni li meta: *"Things fall apart, the centre cannot hold Mere anarchy is loosed upon the world."* Dak li drabi jiġri fil-letteratura postmoderna. Kif kiteb sew Ihab Hassan, il-Postmodern issa jiddistingwi ruħu mill-Klassiku u l-Modern billi jagħżel li jattakka l-logoċentriżmu; id-drawwa umana li tassenja l-verità 'l-kliem, il-vuċi tar-raġuni, il-kelma t'Alla . . . "fil-bidu kienet il-Kelma, u l-Kelma kienet għand Alla, u l-Kelma kienet Alla." Meta jaqa' l-logoċentriżmu it-*text* isir *insinifikanti* tassew. Derrida jsostni li l-logoċentriżmu jiġġenera qafas li jagħlaq fih termini ta' perċezzjoni kontra xulxin, polaritajiet opposti bħal: essenza/apparenza, verità/gideb, morali/immorali fejn il-kelma ta' l-ewwel trieġi fuq it-tieni f'komunità bi pretensjonijiet morali u xi daqsxejn intellettwali.

Derrida jikkritika din il-ġerarkija? *Diaspora* l-istess. Tipprova *toftoq* il-lingwaġġ billi tirriversja l-ordni, tilgħab bil-ħoss jew għerq/ etimoloġija tal-kliem u espressjonijiet, tagħmel bidliet żgħar jew radikali. "Imħażen mill-Orjent:"

("ħames posti Salarju għal min hu fil-bżonn") biex isseħħ id-dekostruzzjoni. Meta se nżebbġu "ħames posti rużarju"?) Jew fi "Trittiku" fejn il-qarrej mogħti tislima morali/ reliġjuża ambigwa f'kuntest misluħ minn kull grazzja ta' "twelidħaximwiet":

ave
(eu)karistija
stasija
tittrija trikolor.

Dan jiġri wkoll f'"Matmura Morta"

idi tiżżerżaq bl-iskossi fuq wiċċ il-karta
tħarbex semjotika ta' *metalingwa*
ħsieb ħitt li ma jridx jinqabad fit-*trabokk tal-kliem*
jitbandal ma' djul il-paragrafi
jaljenani
. . . .
dekostruzzjoni awdjoviżiva ta' dan it-test insinifikanti

"Matmura Morta" tixbaħ uħud mill-poeżiji f'*Diaspora* bħal "In-Nies tal-Vagun" li jagħżlu li jeżaminaw (". . . polaritajiet opposti / libido mistur fl-irkejjen mudlama tan-normi soċjali.), biex irossu kanna esplussivi ("fuq [taħt?] il-monolit taċ-ċentru") "Għall-Ħabta ta' nofs Jannar fl-Inħawi ta' Samaria".

Poeżiji bħal dawn jagħżlu li jagħżlu:

- l-"Anarkija" flok "Ġerarkija"
- "Proċess" flok "Xogħol Komplet Integru"
- "Antitesi" flok "Sintesi"
- "Mimikkjar/Pastiche/" jew "Parodija" flok "Semantika" meqjusa
- "Metalingwa" jew "Idiolect" flok "Master Code"
- "Mutant" flok "Tip"
- "Skiżofrenija" flok "Paranoia"
- "Ironija" flok "Metafiżika"

Ftit jew wisq dawn l-għażliet insibuhom jitferrxu/mifruxin/imferrxin ("f'esibizzjoni teatrali") "Ħa Nerħu x-Xlief Jissajja Waħdu" kważi kontinwa fil-versi u l-ħsebijiet tad-*Diaspora.* Għalkemm wisq drabi ("l-għanja seduċenti tad-dover") fl-aħħar tirbaħ, l-istedina biex ("nisfrundaw ir-serratura bil-furfiċetta ta' ġennata ta' mument") hi daqstant ieħor seduċenti. "Fuga" Din l-għajta sirena tista tiftiehem

bħala sejħa nihilistika jew bħala irrazzjonalità maħsuba, mezz kif tillibera "l-libido mistur" tal-kommunità jew tixħet dawl fuq l-irkejjen l-iżjed sigrieta tal-moħħ. Ħsibijiet, tifkiriet, xewqat, drawwiet, ħsejjes, superstizzjonijiet, ħjiel ta' talb, ritwal, rekordjati minn kittieb "nemmiesi" konxju li qed jiddramatizza artefatt u li f'xi waqt jeħtieġ ("nirreċta exit maestuż") "L-Istorja tal-Gifa". Xi daqqiet madankollu bħal ma jiġri fil-poeżija ta' John Donne, diffiċli tgħaqqad il-ħsus jaħarqu ġenwini ma lexis sofistikat/tekniku u daqqiet ukoll pretenzjuż bħal f'"Terzini Għal Qabel l-Elezzjoni" jew konxjament indeċenti bħal fi "Trittiku":

sitt bibien 'l isfel
jiffornikaw
bl-uġigħ
jorġjaw ġisimhom
u bil-lanżit
jissodomaw.

"Innumarċ lill-univers" jew "kompożizzjoni terramaxka"? Madankollu anqas ma nistgħu ngħidu li l-Klassiku u l-Modern ma jeżistux. Għandna elementi Romantiċi/simboliċi/tranxxendentali f'poeżiji bħal "In-Nies li Jtiru" ("fil-għoli jikkreaw / fil-baxx jifgaw"). Għandna r-ritornell effettiv mimli passjoni kważi karba f'"Inka" ("bormliża ħawtelija fadlilha lira biss mill-paga u sitt itfal minn tmienja.") Għandna l-emozzjoni qawwija taħraq imżewġa mal-għana tradizzjonali Malti f'"Għandi Binti"

kristabinti trabbi pupa
jisimha kristoball
u peress li jien nannuha
flok ħalib nisqiha ħall

Għandna t-tenerezza ta' "Disgħa Lvant" fejn minkejja li ("david agunija") huwa ("Djalettika ta' ċirku vizzjuż") niltaqgħu ma' ħsus awtentiċi jikkonfrontaw il-kultura tal-mewt Maltija mad-"dreaming ħawli" ta' l-Aboriġini.

Semmejt kultura. F'*Diaspora* jidher li hemm xewqa kbira, xenqa anzi, għall-kultura Maltija/Awstraljana iżjed wiesgħa, isbaħ, aħjar. Ix-xenqa għall-kultura li tagħmel sens tidher l-iżjed fl-aħħar terz tal-ktieb u speċjalment fis-sezzjoni msejħa *Bagħal*, bagħal – the hybrid. Referenzi rrabjati intenzjonati jameljoraw il-kultura nsibu ħafna. "Volte Face" ("nirrah lhudi / l-filistiniżmu kulturali li minnu ddakkart"); "Poeżija Griża" ("belt imħamba b'kulturi li ma tifhimx."); "Jiena l-Pataqq" ("razziżmu kulturali"); "Disgħa Lvant" ("fniek u figolli – arbli ta' razzitna

/ jirreżistu s-susa ta' l-integrazzjoni . . ./ tebqa ta' kultura mbiegħda minnek."); "Ulied in-Nanna Marozz" ("isawtuna bil-bsaten kulturali tal-barrani.") "L-Istorja tal-Ġifa" ("Profeti kulturali ta' l-ewwel fillieri"); "Terzini Qabel l-Elezzjoni" ("anorexia kulturali"); "Kontinwitá Mitnija Fuqha Nfisha" ("ikarku kultura ktajjen ġo ħalqhom ġenitali midbiela bil-għeja taż-żmien")

"Il-Ġublew tas-Safa" ("il-fosdqa tal-kultura *disposable* ta' dal-pajjiż") magħġuna mill-ironija u l-paradossi tal-*hybridity* ta' min la hu żiemel u la ħmar iżda *bagħal*:

dejjem lhud tagħna nfusna konna
u l-malti/awstraljan primus inter pares
biex jinnegozja 'l ommu . . .

u fl-istanza ta' qabel:

tridx tixtri nofshom
di l-ustja art kollha x'se nagħmel biha jien
'qas b'isem malta ma rrid naf
aħseb w ara bil-medinna mtaħleb.

U hawn niġu għal kunċett ieħor postmodern. Naqraw f'*Diaspora* li l-kittieb jittanta "L'Air de l'Eau" ("nidgħi sabiħ / u nsebbaħ id-dagħa.")

Id-qarrej ta' *Diaspora* ma jistax ma jismax dak li ħafna jqisu "dagħa" għall-widna tenera Maltija, ma jistax ma jkemmixx xufftejh ma riferenzi spissi lejn partijiet tal-ġisem / azzjonijiet / kliem normalment klassifikat vulgari li jitfaċċaw fil-biċċa l-kbira tal-poeżiji. Referenzi blasfemi, falliċi, ġenitali, androġeni, omosesswali, nemmiesa, fekali jidhru fil-poeżija b'regolaritá. Kultant tistħajjel li l-użu spiss ta' l-*idiolect* vulgari se jiddomina l-Master Code impost mill-kommunitá. Dal-vulgariżmi huma parti mill-attakk fuq iċ-Ċentru li semmejna qabel. Bħal Kaliban, il-kittieb ta' *Diaspora* donnu jrid jgħid: "You taught me language / and my profit on't is I know how to curse". [The Tempest]. "Għallimtni l-lingwa, u l-uniku gwadan tiegħi hu li naf nidgħi." Mela, il-qarrej irid jeżamina t-text sew u jiddeċiedi l-funzjoni ta' dan id-dagħa . . . irnexxielu fost affarijiet oħra l-kittieb ta' *Diaspora* ("jsebbaħ id-dagħa")? Jew dan l-iżverġnar tal-lingwa huwa orġja/tentattiv/attentat assurd nihilistiku? Jekk il-qarrej/semmiegħ attent jista' jislet funzjoni valida estetika jew mhux-estetika, filosofika, soċjali jew kulturali fl-espressjonijiet imlaqqma indeċenti jew vulgari jkun jista' jsostni li l-kittieb tat-test *Diaspora* [li b'apoloġija 'l Roland Barthes issa jirxoxta] allura Albert Marshall bħal Sawl-bin-Kish ikun mar ifittex merħla ħmir u jkun sab renju. Jew, biex ma nesaġerawx, mar ilaqqat il-loqom Strada Stretta u sab kaxxa sigarri Havana fi

Strada Rjali. Jekk inhu hekk, ikollna naqblu li meta Albert ġie ("jitnejjek") u rrekordja dak li sema' [ma nistħajjilx li dak li ħolom!] ("fuq din l-ustja art . . . medinna") kien qiegħed iwessa' l-lexis poetiku Malti u jagħtina ħjiel ieħor ta' fiex tikkonsisti l-poeżija postmoderna Maltija. Bħal meta fil-poeżija "Antro-A-poloġija", il-("pinxiner") li żarrtet erba' mhux ħażin biex tawha l-pensjoni li kellha bżonn, ikollna naqblu, li użu u l-rrekordjar ta' taħdit u kunċetti li jirritaw widnejn ġentili huwa parti mil-binja essenzjali artistika kulturali ta' *Diaspora* – ("Polly Seisun għandha raġun.")